

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ВАЩУК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

УДК 37.011.3 – 051:5:367 – 056.45:373.5 "71"

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ
ДИСЦИПЛІН ДО РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Антонова Олена Євгеніївна
Житомирський державний університет імені
Івана Франка,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лук'янова Лариса Борисівна
завідуюча відділом андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН
України;

кандидат педагогічних наук, доцент
Поліхун Наталія Іванівна
науковий співробітник, завідувача відділом
підтримки обдарованості та міжнародної
співпраці Інституту обдарованої дитини НАПН
України.

Захист відбудеться 17 грудня 2014 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 15 листопада 2014 року.

Учений секретар
спеціалізованої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Сучасні тенденції розвитку національної системи освіти зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування, практичного оновлення та розширення змісту формування готовності вчителя до роботи з обдарованими дітьми.

У зв'язку з цим формування цілісної загальнодержавної системи виявлення і підтримки обдарованої молоді, розвитку її здібностей визначаються пріоритетними завданнями соціальної програми нашої держави, стратегічні цілі якої визначені Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Державною національною програмою «Освіта (Україна ХХІ століття)», Державною програмою «Вчитель», Національною програмою «Діти України», Програмою розвитку обдарованих дітей і молоді, «Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті», Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України, де наголошується, що саме вчителеві належить ключова роль у розвитку особистості учня, розкритті його творчого потенціалу.

Важливим вектором у напрямку розв'язання проблеми розвитку обдарованості є формування готовності вчителів до роботи з обдарованими учнями. Результати аналізу наукових джерел свідчать про те, що в сучасній педагогічній теорії достатньо розробленими є проблеми підготовки та готовності вчителя до педагогічної діяльності (І. Бех, М. Євтух, А. Кузьмінський, А. Петровський, О. Пехота, Л. Хомич та ін.); неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Т. Десятов, В. Кремінь, Л. Лук'янова, Н. Муқан, Н. Ничкало, Л. Сігаєва). На рівні педагогіки та методики достатньо дослідженою є проблема готовності вчителів до роботи з обдарованими дітьми, що знайшло відображення у працях О. Антонової, В. Демченка, Т. Зорочкіної, В. Камишина, О. Кульчицької, О. Матюшкіна, В. Моляко, Н. Поліхун, О. Савенкова, А. Хуторського. Однак підготовка вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників практично не була предметом системного розгляду. У науковій думці є лише незначна кількість досліджень, спрямованих на висвітлення деяких аспектів порушеної проблеми, зокрема, у працях Д. Богоявленської, О. Бурова, Л. Данилевич, В. Дружиніна, Н. Лейтеса, В. Онацького, В. Рафікової, О. Фіногенової. Крім того, за умов інформаційного перенавантаження навчально-пізнавального процесу особливого значення набуває розвиток інтегративних тенденцій як суттєвої ознаки сучасного наукового та прикладного знання, що відображено у працях О. Вознюка, О. Дубасенюк, Л. Дольнікової, І. Козловської, О. Логінової. Зазначене передбачає реалізацію інтегративного підходу в процесі підготовки учителів.

В останні роки спостерігається загострення проблем у галузі природничих дисциплін, значне зниження рівня знань учнів з цих предметів. Тому підготовка вчителів такого напрямку потребує особливої уваги.

Однак, теоретичні пошуки ще не трансформувалися в конкретні методики підготовки вчителя до розвитку академічно обдарованих старшокласників. Відтак,

існує необхідність створення системи підготовки спеціалістів для роботи з цією категорією дітей на основі розробки нових технологій навчального процесу, які забезпечать можливості для виявлення, збереження і розвитку академічної обдарованості дітей.

Водночас у реалізації вимог держави і суспільства до роботи з обдарованими учнями і готовністю педагогів до роботи з цією категорією школярів наявні *протиріччя між*: зростаючими потребами суспільства у вирішенні проблем розвитку академічної обдарованості учнів і недостатньою орієнтацією професійної підготовки на здійснення такої діяльності; можливостями педагогічного процесу у розвитку здібностей академічно обдарованих учнів в освітніх установах і неготовністю вчителів до здійснення відповідної діяльності; необхідністю підготовки педагогів до роботи з академічно обдарованими школярами в умовах неперервної освіти та недостатньою її науково-методичною забезпеченістю; можливостями інтегративного підходу та недостатньою розробленістю відповідного науково обґрунтованого інструментарію його використання.

Ураховуючи актуальність окресленої проблеми, необхідність її теоретичної і методичної розробки, визначено тему дисертаційної роботи: «Формування готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах теми «Теоретичні та методичні засади розробки науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості», яка розробляється кафедрою педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (РК № 0110U002112). Тема дисертації затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 17 від 29. 06. 2011 р.) і узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 27. 09. 20011 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці моделі підготовки вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу.

Відповідно до мети поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та практиці діяльності навчальних закладів, уточнити сутність базових понять дослідження.
2. Визначити зміст та структуру готовності вчителя до роботи з академічно обдарованими дітьми, розробити критерії оцінки рівня їх готовності.
3. Науково обґрунтувати доцільність застосування інтегративного підходу в підготовці педагогів до роботи з академічно обдарованими учнями.

4. Розробити та експериментально перевірити модель формування готовності вчителя природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу.

5. Створити навчально-методичне забезпечення для неперервної освіти вчителів в умовах післядипломної освіти та самоосвіти з проблеми діагностики й супроводу академічно обдарованої особистості.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників.

Предмет дослідження: зміст, форми, методи підготовки вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників в умовах неперервної освіти.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: філософія освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, В. Зінченко, І. Надольний, П. Саух ін.); концепція освіти дорослих в Україні (Л. Лук'янова); дослідження у сфері обдарованості, психологічні концепції розвитку здібностей (Б. Теплов, Б. Ананьєв, В. М'ясищев, Г. Костюк, О. Музика); фундаментальні теорії особистості і діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, К. Платонов, О. Петровський); ідея міжпредметності як принципу навчання; теоретичні засади та концепції природничої освіти; інтегративний підхід в освіті, який визначає структуру і логіку дослідження.

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези використано комплекс **методів:** *теоретичних* – аналіз (історичний, порівняльний, ретроспективний) філософської, психолого-педагогічної, методичної і предметної літератури, узагальнення, систематизація, порівняння та зіставлення різних наукових поглядів на досліджувану проблему, визначення концептуальних засад підготовки вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників; *емпіричних* – узагальнення практичного досвіду вчителів у досліджуваній сфері, особливостей розвитку та потреб академічно обдарованих учнів; педагогічний експеримент; спостереження, діагностичне опитування, анкетування, бесіди; *методи математичної статистики* для кількісної та якісної обробки результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі ППО Житомирської, Рівненської областей, Уманського державного педагогічного університету імені П. Г. Тичини, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Розроблені інструктивно-методичні матеріали впроваджувалися у роботу методичного кабінету Бердичівського району Житомирської області та методичних комісій загальноосвітньої школи № 19 м. Житомира, Запорізької загальноосвітньої школи № 42, Золотоніської загальноосвітньої школи № 6 Черкаської області, Баштанської гімназії Миколаївської області, Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Комунального закладу освіти «Спеціалізована школа № 67 еколого-економічного профілю» Дніпропетровської

міської ради. Експериментальним дослідженням було охоплено 590 учителів природничих дисциплін і 126 учнів, учасників заключного етапу предметних олімпіад.

Організація та основні етапи дослідження. Теоретична та дослідно-експериментальна робота охоплювала чотири етапи педагогічного пошуку і проводилося впродовж 2009 – 2014 р.р.

На *аналітико-пошуковому етапі* (2009 – 2010 р.р.) здійснено аналіз літератури з проблеми дослідження, визначено категоріальний апарат, сформульовано мету, основні завдання, об'єкт, предмет дослідження; визначено теоретичні підходи підготовки вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників; обґрунтовано сутність академічної обдарованості старшокласників, структуру готовності вчителя природничих дисциплін до її розвитку; з'ясовано особливості впровадження моделі формування готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості; обґрунтовано критерії та інструментарій вимірювання рівня досліджуваної готовності; розроблено програму дослідно-експериментальної роботи.

На *констатувальному етапі* (2010 – 2011 р.р.) – окреслено та систематизовано структурні та функціональні компоненти, критерії, показники та проведено діагностику рівнів готовності до розвитку академічної обдарованості у вчителів природничих дисциплін; теоретично обґрунтовано авторську модель; розроблено зміст, форми та методи підготовки вчителів до роботи у визначеному напрямі; розроблено авторський курс «Підготовка вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників», методичні рекомендації до нього, а також інструктивно-методичні матеріали для забезпечення неформальної та інформальної освіти у міжкурсовий період.

На *формуальному етапі* дослідницької роботи (2011 – 2013 рр.) впроваджено авторську модель та експериментально перевірено її ефективність шляхом реалізації авторської програми підготовки вчителя природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників у системі післядипломної освіти, здійснено її впровадження у процес професійного самовдосконалення вчителя.

На *узагальнюючому етапі* дослідження (2013 – 2014 р.р.) проведено перевірку ефективності впровадження розробленої моделі формування готовності вчителів природничих дисциплін у професійно-педагогічну підготовку вчителів шляхом порівняння результатів вхідної й вихідної діагностики, підведено підсумки експериментальної роботи, сформульовано відповідні висновки, визначено перспективи подальших пошуків.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* науково обґрунтовано та розроблено модель підготовки вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу, що має такі компоненти: змістово-інформаційний, операційний, організаційний, контрольно-оцінний;

визначено структуру, окреслено критерії, показники та рівні готовності вчителя; *удосконалено* зміст, форми і методи підготовки вчителя в міжкурсний період у визначеному напрямі; систематизовано навчально-методичний інструментарій; *уточнено* базові поняття дослідження «академічна обдарованість», «ознаки академічної обдарованості», «прояви академічної обдарованості». *Подальшого розвитку* набули положення щодо вдосконалення теорії та методики підготовки вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників в умовах неперервної освіти, що реалізується шляхом інтеграції формальної (мережа післядипломної освіти), неформальної (методичні структури різних рівнів, творчі групи) та інформальної (самоосвіта) форм освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці авторської навчальної програми курсів з підвищення рівня готовності педагогів до роботи з академічно обдарованими старшокласниками в умовах післядипломної педагогічної освіти та інструктивно-методичних матеріалів для самоосвіти; реалізації авторського курсу «Підготовка вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників», методичних рекомендацій до нього, а також інструктивно-методичних матеріалів «Академічна обдарованість старшокласників: сутність, структура, технології розвитку», «Вчителю про академічну обдарованість учнів», «Діагностика та супровід академічно обдарованого учня» й експериментально перевірено ефективність реалізації запропонованої моделі.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 1-356 від 23. 05. 13), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 492/1 від 12. 02. 14), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 6 від 29. 04. 13 р.). Матеріали дослідження використовувалися в роботі методичного кабінету Бердичівського району Житомирської області (довідка № 182 від 27. 08. 13 р.) та методичних комісій загальноосвітньої школи I – III ступенів № 19 м. Житомира (довідка № 493 від 22. 05. 13 р.), Запорізької загальноосвітньої школи I – III ступенів № 42, Золотоніської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 6 Черкаської області, Баштанської гімназії Миколаївської області (довідка № 1312 від 20. 05. 13 р.), Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка (довідка № 060/217-15 від 22. 05. 13 р.), Комунального закладу освіти «Спеціалізована школа № 67 еколого-економічного профілю» Дніпропетровської міської ради (довідка № 56 від 17. 06. 13 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: «Ідентичність особистості і групи: психолого-педагогічні і соціокультурні аспекти» (Прага, 2014), «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді» (Київ, 2012); «Університетські студії: актуальні дослідження

гуманітарних та суспільствознавчих наук» (Київ, 2013), «Карпатська конференція з проблем охорони довкілля» (Мукачеве – Ужгород, 2011); *всеукраїнських*: «Профільне навчання: проблеми, перспективи, шляхи реалізації» (Черкаси, 2011), «Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості» (Тернопіль-Бучач, 2012), «Теоретико-методичні засади дослідження динаміки структури інтелектуальних властивостей особистості обдарованих підлітків» (Київ, 2012), «Психолого-педагогічний супровід розвитку обдарованості особистості учня» (Івано-Франківськ, 2012), «Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти» (Київ, 2013), «Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості» (Теребовля, 2013), Міжрегіональній науково-практичній конференції «Книга у професійному і творчому становленні майбутнього фахівця» (Житомир, 2013). У роботі круглого столу «Інтелектуальна, академічна та творча обдарованість: спільне і відмінне» (Київ, 2012), «Використання мережних технологій у конструюванні креативного середовища підготовки обдарованих дітей до дослідницької діяльності» (Київ, 2013).

Публікації. Результати дисертаційної роботи, основні висновки та рекомендації за темою дослідження відображено у 26 публікаціях, серед яких 11 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 3 у зарубіжних виданнях, 3 інструктивно-методичних посібники.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаної літератури (460 найменувань, з них 36 іноземною мовою), 24 додатків на 84 сторінках. Загальний обсяг дисертації 336 сторінки, з яких 202 – основного тексту. Робота містить 27 таблиць, 15 рисунків на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, визначено його теоретичну основу, розкрито методи, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість; представлено результати апробації і впровадження, подано структуру дисертації.

У **першому розділі – «Теоретичні основи проблеми академічної обдарованості старшокласників»** – з'ясовано стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці, обґрунтовано методологічні засади дослідження; уточнено базові поняття, їх взаємозв'язки та взаємозумовленість, розкрито сутність, структуру, ознаки академічної обдарованості, особливості її прояву в старшому шкільному віці, специфіку навчання академічно обдарованих старшокласників, особливості психолого-педагогічного супроводу.

Відповідно до логіки аналітико-пошукової роботи, уточнено сутність базових понять дослідження: «обдарованість», «академічна обдарованість», «академічно обдаровані учні»; проведено порівняння основних характеристик

прояву академічної та інтелектуальної обдарованості. З'ясовано, що обдарованість – індивідуальна потенційна своєрідність спадкових (задатки), соціальних (сприятливе соціальне середовище) та особистісних (позитивна «Я»-концепція, наявність відповідних волевих якостей, спрямованості, наполегливості тощо) передумов, що забезпечує розвиток здібностей особистості до рівня вище за умовно «середній», завдяки яким вона може досягнути значних успіхів у певній галузі діяльності. Доведено, що модифікована мультифакторна модель обдарованості найбільш повно відображає сутність прояву й умов її розвитку, згідно з якою обдарованість розглядаємо як гармонійне поєднання трьох характеристик: інтелектуальних здібностей, креативності і високої мотивації, що є взаємозалежними та динамічними, детермінованими впливом соціального середовища: сім'ї, навчальних закладів, позашкільних закладів освіти, референтної групи, що в сукупності є підґрунтям для розвитку обдарованості.

Обґрунтовано систему філософських, загальнонаукових, конкретно наукових підходів і принципів реалізації цілісної експериментальної роботи, які представлені крізь призму інтегративного підходу як одного із провідних підходів у сучасному науковому пізнанні. Ураховуючи, що феномен обдарованості є інтегративною характеристикою особистості, доведено, що формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників варто реалізовувати на основі інтегративного підходу.

У контексті зазначеного, академічна обдарованість тлумачиться як інтегральна характеристика особистості, що ґрунтується на складній поліфункціональній системі психологічних та психофізіологічних властивостей індивіда. Академічна обдарованість реалізується через успішну діяльність, що проявляється в неординарних досягненнях у навчанні, швидкості та легкості засвоєння великих обсягів знань, високих показниках успішності з усіх предметів або з окремих навчальних дисциплін. До академічно обдарованих відносимо учнів в яких домінує особистісно-мотиваційний (внутрішні та зовнішні мотиви, пізнавальна активність, прагнення до забезпечення прогнозованого майбутнього) та когнітивно-пізнавальний (психічні процеси, ерудиція, високий темп навчання, прагнення інтегрувати знання, шукати відповідності, здобувати нові результати) компоненти особистості. Такі школярі володіють ґрунтовними, іноді енциклопедичними, знаннями. Найбільш оптимальною системою розвитку академічно обдарованої особистості визнано психолого-педагогічний супровід, в якому виокремлено такі етапи: аналітико-діагностичний, формувальний, мотиваційно-стимулюючий, рефлексивно-оцінний.

Виокремлено особливості в проявах загальної та академічної обдарованості у старшому шкільному віці. Ураховуючи професійно орієнтовану спрямованість діяльності старшокласників, їх вибіркове надання переваги вивченню

конкретних профілюючих дисциплін на поглибленому рівні, підкреслено доцільність розмежування понять «академічна обдарованість» та «академічна успішність». Академічна обдарованість – це процесуальна характеристика, що є показником уміння вчитися. Академічна успішність – це фіксований результат прояву академічної обдарованості, що визначається за оцінками, наявністю нагород, дипломів тощо.

У другому розділі – **«Модель формування готовності вчителя природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу»** – проаналізовано теоретичні підходи до визначення відповідної готовності вчителя природничих дисциплін, подано характеристику моделі формування готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку цього виду обдарованості на засадах інтегративного підходу, представлено структуру, критерії та показники готовності учителів до цієї діяльності.

Враховуючи, що феномен обдарованості є інтегративною характеристикою особистості, формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників варто реалізовувати на основі інтегративного підходу. З'ясовано, що інтеграційні процеси дозволяють отримати нові результати в межах визначених компонентів, забезпечують інтеграцію наук і знань із різних систем завдяки загальній методології, універсальним логічним прийомам мислення, сприяють виробленню єдиних методів дослідження та подоланню розрізненості знань, забезпечує значне скорочення загального обсягу змісту освіти та розвантаження навчальних програм.

Готовність вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників тлумачиться як інтегративна характеристика, що відображає рівень його підготовки щодо ідентифікації та створення комфортних умов для всебічного гармонійного розвитку та самореалізації академічно обдарованої особистості. Центром цього виду готовності визначено освоєні цінності вчительської професії, які ґрунтуються на професійно значущих знаннях, уміннях, навичках, способах діяльності. Досліджувана готовність є цілісним внутрішнім особистісним утворенням, сформованим під час отримання професійної освіти та власного досвіду, носить динамічний характер, потребує постійного формування та розвитку і може досягати більш високих рівнів.

Розроблено теоретичну модель формування готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників, що містить такі компоненти: ціле-мотиваційний, змістово-інформаційний, операційний, організаційний, контрольно-оцінний (рис. 1).

Ціле-мотиваційний компонент – містить мету та завдання підготовки; передбачає цілеспрямоване формування мотивів, професійних установок,

внутрішньої потреби, інтересів до роботи з академічно обдарованими учнями, методики формування внутрішньої мотивації.

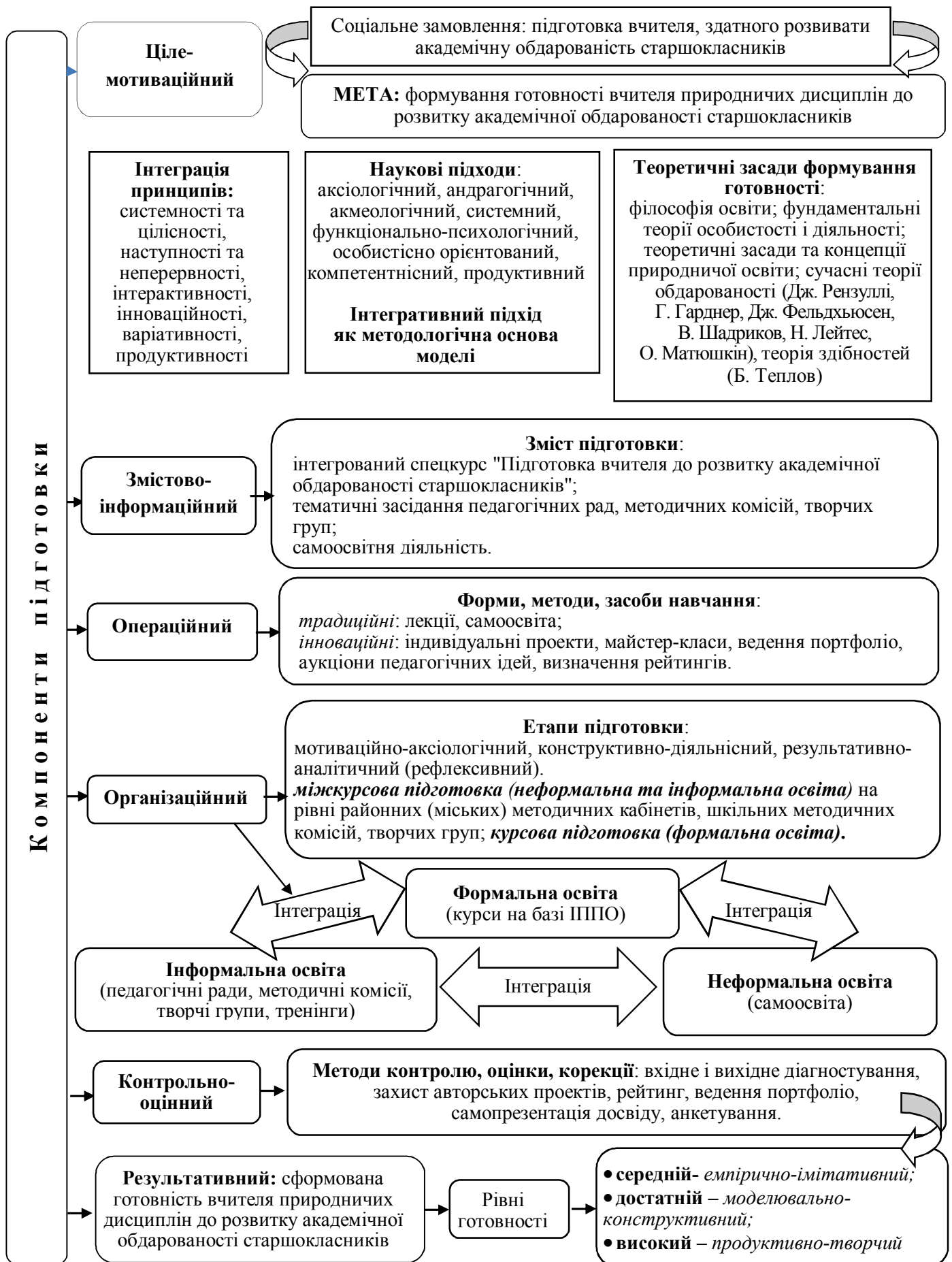

Рис. 1. Модель формування готовності вчителя природничих дисциплін до розвитку

академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу

Змістово-інформаційний компонент охоплює зміст професійно-педагогічної методичної та загальноосвітньої підготовки вчителя природничих дисциплін; реалізується шляхом упровадження спецкурсу «Підготовка вчителя природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників». Також передбачає систематичну самоосвіту в міжкурсовий період, що здійснюється під час роботи у творчих групах, методичних комісіях, участі у роботі педагогічних рад школи та опрацювання рекомендованої літератури.

Операційний компонент конкретизується у формах і методах, засобах реалізації моделі й охоплює традиційні (лекції, семінари, самоосвіта) та інноваційні (індивідуальні проекти, майстер-класи, аукціони педагогічних ідей, конференції, тренінги, ведення портфоліо) форми і методи роботи.

Організаційний компонент передбачає етапи формування готовності вчителів до роботи з академічно обдарованими учнями: мотиваційно-аксіологічний, конструктивно-діяльнісний, результативно-аналітичний або рефлексивний. Підготовка реалізується шляхом створення системи неперервної освіти, що будується відповідно до логіки освіти дорослих, інтегруючи її різні форми: I етап – міжкурсова підготовка (неформальна та інформальна освіта); II етап – курсова підготовка (формальна освіта).

Контрольно-оцінний компонент охоплює методи контролю й самоконтролю, оцінки й самооцінки рівнів сформованості досліджуваної готовності.

На основі теоретичного аналізу досліджуваної наукової проблеми та враховуючи власний досвід педагогічної діяльності, обґрунтовано необхідність здійснення підготовки вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників на основі інтегративного підходу шляхом використання в навчальному процесі взаємозв'язків: *ВНЗ* (навчання та розвиток особистості вчителя) – *школа* (професійне становлення, набуття досвіду роботи з академічно обдарованими дітьми, вивчення досвіду вчителів школи, вироблення власної технології роботи з обдарованими учнями) – *інститути післядипломної педагогічної освіти* (вивчення нових стратегій та технологій роботи з обдарованими учнями) – *робота методичних освітніх структур* (методичні кабінети, об'єднання, творчі групи у міжкурсовий період) – *індивідуальна та самотійна робота вчителя в ході навчального процесу* (самоосвіта, участь у професійних семінарах, конференціях, конкурсах) – *ВНЗ* (вивчення та узагальнення досвіду вчителів).

Готовність вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників тлумачиться як інтегративна характеристика, що відображає рівень його підготовки щодо ідентифікації та створення комфортних умов для всебічного гармонійного розвитку та самореалізації академічно обдарованої особистості. Ядром цього виду обдарованості постають цінності вчительської професії, які ґрунтуються на професійно значущих знаннях, уміннях, навичках, способах

діяльності. Досліджувана готовність є цілісним внутрішнім особистісним утворенням, сформованим під час отримання професійної освіти та власного досвіду, носить динамічний характер, потребує постійного формування та розвитку і може досягати більш високого рівня.

Структура готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників розглядається як описова характеристика, що охоплює вимоги до професійних знань, умінь, навичок та професійно значущих якостей педагога. Компонентами готовності вчителя природничих дисциплін є взаємопов'язані складові, наявність та сформованість яких утворює відповідний рівень, що забезпечує розвиток академічної обдарованості старшокласників. Визначено, що готовність учителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників включає такі компоненти: аксіологічно-мотиваційний, особистісно-креативний, когнітивний, процесуально-діяльнісний, рефлексивний.

Аксіологічно-мотиваційний компонент ґрунтується на розумінні цінності педагогічної професії й важливості розвитку обдарувань кожної особистості, духовній ціннісно-світоглядній орієнтації; цінності особистості; наявності стійких мотивів, професійних установок, внутрішньої потреби, інтересів до роботи з академічно обдарованими учнями; включає особистісну зорієнтованість на саморозвиток, самовдосконалення, самоактуалізацію.

Особистісно-креативний компонент охоплює комунікативні якості, якості характеру (чесність, порядність, справедливість, рішучість, цілеспрямованість, креативність), інтелектуальні якості, освіченість, готовність до саморозвитку.

Когнітивно-пізнавальний компонент готовності вчителя до розвитку академічної обдарованості включає знання інтегративного характеру, щодо проблем обдарованості, її психологічних і педагогічних аспектів, зумовлює добір змісту освітніх програм для обдарованих; форм організації навчальної діяльності обдарованих, методик діагностики та розвитку мотивації до навчання, вивчення рівня мотивації, розвитку вміння здійснювати рефлексію власної діяльності, вимог до педагогів, що працюють з обдарованими дітьми, умов ефективної взаємодії батьків і педагогів з обдарованими учнями, глибокі та системні знання з базових предметів, загальноосвітні знання, знання методик викладання профільюючих предметів.

Процесуально-діяльнісний компонент готовності вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників інтегрує гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські та комунікативні вміння.

Рефлексивний компонент передбачає здатність здійснювати рефлексію особистісної, педагогічної і наукової діяльності, зокрема, аналізувати власну діяльність, оцінювати та коригувати її, осмислювати новий досвід та формувати власну методику роботи, відзначаючи успіхи та невдачі, встановлювати

причинно-наслідкові зв'язки, а також здатність до самопізнання та саморегуляції.

Складові готовності розкриваються через ряд чинників, які були виокремлено за результатами діагностичного експерименту. Кожен чинник описували за допомогою певного критерію з використанням емпіричних показників. На основі розроблених критеріїв визначаються рівні готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників. Кожний компонент готовності вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників представлено системою параметрів, які оцінювалися як самими вчителями, так і незалежними експертами (викладачами закладів післядипломної педагогічної освіти).

Середній рівень – емпірично-імітативний – характеризується здатністю використовувати розроблені моделі, методики, існуючі алгоритми роботи з академічно обдарованими старшокласниками. Припускає відсутність одного-двох компонентів готовності, але обов'язкову наявність когнітивного та процесуально-діяльнісного.

Достатній рівень – моделювально-конструктивний – визначається професійно зорієнтованим підходом вчителя до роботи з академічно обдарованими старшокласниками, здатністю обирати для цього належний інструментарій із наявних варіантів, наповнюючи їх новим змістом.

Високий рівень – продуктивно-творчий – характеризується проявом у вчителя усіх критеріїв і показників готовності, зокрема, сформованістю мотиваційно-ціннісної структури, наявністю особистісних якостей, володінням знаннями інтегративного характеру, що включають педагогічні, психологічні, методичні, загальноосвітні, фахові і науково-дослідницькі. Передбачає високий рівень сформованості вмінь інтегративного характеру, що охоплюють гностичні, проектувальні, конструкторські, організаторські, рефлексивні.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності впровадження моделі формування готовності вчителів природничого циклу до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу»** – представлено програму експериментальної роботи; описано методику впровадження моделі формування готовності вчителів у визначеному напрямі, запропоновано навчально-методичне забезпечення поетапної реалізації моделі підготовки вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників в умовах неперервної освіти.

Програмою експериментальної роботи моніторинг стану досліджуваної готовності, розробку та перевірку ефективності методики поетапної реалізації розробленої моделі на основі авторського курсу «Підготовка вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників».

Вивчено стан готовності вчителів до роботи з академічно обдарованими учнями. Аналіз результатів експерименту засвідчив необхідність спеціальної підготовки і підвищення кваліфікації вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників.

Окремо здійснено вивчення потреб академічно обдарованих старшокласників та умов, необхідних для реалізації їх обдарованості, яке проводилося під час заключного етапу Всеукраїнської олімпіади з хімії (м. Миколаїв, 2011) шляхом письмового опитування учасників олімпіади (учнів 9–11 класів) з усіх регіонів України (126 осіб). Вивчено досвід педагогів, які систематично займаються підготовкою школярів до заключного етапу олімпіади. Результати дослідження враховано при розробці інструктивно-методичних матеріалів.

На формуальному етапі дослідження брали участь 590 осіб, з них в експериментальній групі (ЕГ) – 297 особи і в контрольній (КГ) – 293 педагоги. Проведення формувального етапу експерименту здійснювалося в кількох напрямках: розробка і впровадження авторської програми інтегрованого курсу за вибором «Підготовка вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників» для проведення психолого-педагогічних занять на курсах підвищення кваліфікації у ІІПО (формальна освіта); використання інструктивно-методичних матеріалів для налагодження неперервної роботи щодо формування готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на рівні районних, шкільних методичних кабінетів (неформальна форма освіти); застосування інструктивно-методичних матеріалів для організації роботи педагогічної ради загальноосвітнього навчального закладу, самоосвіти (інформальна форма освіти). Модель була реалізована у різних регіонах України.

Реалізація програми передбачала запровадження очно-дистанційної форми навчання, самоосвітньої діяльності, методичної роботи в міжкурсовий період у системі післядипломної педагогічної освіти, що охоплювало кілька етапів: I етап – міжкурсова підготовка (неформальна та інформальна освіта) на рівні районних (міських) методичних кабінетів, шкільних методичних комісій, творчих груп, самоосвіти; II етап – курсова підготовка (формальна освіта) (2 тижні).

Простежено динаміку розвитку основних структурних компонентів готовності вчителів експериментальних та контрольних груп: аксіологічно-мотиваційного, особистісно-креативного, когнітивно-пізнавального, процесуально-діяльнісного, рефлексивного (табл. 1). Здійснено якісний та кількісний аналіз результатів, статистична обробка даних забезпечена застосуванням для перевірки достовірності висновків t-критерію Стюдента.

Аналіз результатів формувального етапу експерименту засвідчив ефективність запропонованої моделі підготовки вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників, оскільки рівень розвитку кожного з

компонентів готовності до відповідної діяльності набув позитивної динаміки, зокрема за результатами формувального етапу експерименту прослідковується значна динаміка сформованості аксіологічно-мотиваційного, рефлексивного, процесуально-діяльнісного компонентів.

На початку експериментальної роботи високий рівень готовності до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу діагностовано у 9,5 % респондентів, достатнього – у 36,6 %, середнього – у 53,9 %.

Таблиця 1

Динаміка готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників у експериментальних і контрольних групах на початку та наприкінці формувального етапу експерименту

Рівні	ЕГ				КГ			
	До експ.		Після експ.		До експ.		Після експ.	
	Абс. знач.	%	Абс. знач.	%	Абс. знач.	%	Абс. знач.	%
Високий	28	9,5	118	40,3	28	9,4	73	24,6
Достатній	107	36,6	131	44,7	108	36,4	117	39,4
Середній	158	53,9	44	15,0	161	54,2	107	36,0
Разом	293	100	293	100	297	100	297	100

По закінченні експериментальної роботи спостерігається суттєва динаміка показників, зокрема, високий рівень готовності виявлено у 40,3 % педагогів, достатній – у 44,7 %, середній – у 15,0 %. Отже, за результатами експерименту високий та достатній рівень готовності до розвитку академічної обдарованості старшокласників діагностовано у 85,0 % учителів, що свідчить про ефективність запропонованої моделі та методики її поетапної реалізації.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі **висновки**:

1. Аналіз сучасної теорії і практики професійно-педагогічної підготовки та дослідження стану розробленості проблеми дослідження свідчать про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до феномену академічної обдарованості та готовності педагогів до роботи з цією категорією учнів. Сутність, прояви та умови розвитку обдарованості розглянуто на основі модифікованої мультифакторної моделі, згідно з якою в основі обдарованості лежить поєднання інтелектуальних здібностей, креативності і високої мотивації, що є взаємозалежними та динамічними. З'ясовано можливості розвитку чи згасання обдарованості впродовж життя людини під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, найбільш важливим з яких визнано наявність педагога-наставника, здатного діагностувати та сприяти розвитку обдарувань особистості.

Академічна обдарованість тлумачиться як інтегральна характеристика особистості, що ґрунтується на складній поліфункціональній системі психологічних та психофізіологічних властивостей індивіда і реалізується через успішну діяльність,

що проявляється в неординарних досягненнях у навчанні, швидкості та легкості засвоєння великих обсягів знань, високих показниках успішності з усіх предметів або з окремих навчальних дисциплін.

2. Експериментально встановлено, що вчителі виявляють недостатній рівень готовності до розвитку академічної обдарованості старшокласників, що зумовлює необхідність їх спеціальної підготовки до цієї діяльності. Визначено зміст і структуру готовності вчителя до роботи з академічно обдарованими дітьми, розроблено показники та критерії її оцінки. Структура готовності вчителя природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників містить такі компоненти: аксіологічно-мотиваційний, особистісно-креативний, когнітивний, процесуально-діяльнісний, рефлексивний. На основі розроблених критеріїв встановлено рівні готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників (емпірично-імітативний, моделювально-конструктивний, продуктивно-творчий).

3. Провідним у розумінні сутності обдарованості обрано інтегративний підхід, який передбачає інтеграцію змісту освіти, доцільне цілісне поєднання його елементів, а також характеризується як процес узагальнення, ущільнення наукової інформації, зростання питомої ваги, комплексності, системності знань. Інтегративний підхід використано як основний у підготовці вчителя (інтегруючи психолого-педагогічні, методичні, спеціальні та загальноосвітні знання щодо проблеми обдарованості), і як підхід при роботі вчителів природничих дисциплін з академічно обдарованими учнями. Підготовка педагогів до розвитку академічної обдарованості старшокласників відбувалась на основі інтеграції формальної (мережа післядипломної освіти), неформальної (методичні структури різних рівнів, творчі групи) та інформальної (самоосвіта) форм освіти.

4. Науково обґрунтовано і розроблено модель підготовки вчителя в умовах післядипломної педагогічної освіти до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу. Авторська модель складається із ціле-мотиваційного, змістово-інформаційного, операційного, організаційного, контрольо-оцінного компонентів і відображає основні напрями діяльності для реалізації мети, форми та методи організації роботи з педагогами, елементи оцінки реалізованого процесу й очікуваний результат. Основним компонентом у підготовці вчителів визначено післядипломну освіту, яка тісно пов'язана з самоосвітньою діяльністю, неформальною освітою на рівні різних методичних структур. Доведено, що ці компоненти повинні взаємодоповнюватися, створюючи умови для неперервної освіти педагогів упродовж життя.

5. Розроблено навчально-методичне забезпечення для підготовки вчителів, що складається з інструктивно-методичних матеріалів «Академічна обдарованість старшокласників: сутність, структура, технології розвитку», «Вчителю про академічну обдарованість учнів», «Діагностика та супровід академічно обдарованого учня».

Результати формувального етапу експерименту засвідчили ефективність реалізації розробленої моделі формування готовності учителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості на засадах інтегративного підходу. Відзначено позитивну динаміку її розвитку за всіма показниками. Результати формувального етапу експерименту засвідчують значний ріст рефлексивних умінь педагогів, їх здатності аналізувати та оцінювати власну діяльність. Це пояснюється тим, що у процесі реалізації курсу значна увага приділялася саме рефлексії та методиці її здійснення.

Представлене дослідження не претендує на вичерпне вирішення всіх аспектів проблеми. Одержані результати підтверджують необхідність подальших наукових розвідок щодо визначення ефективних засобів педагогічного, психологічного та методичного самовдосконалення і шляхів збагачення компетенцій учителів стосовно їх готовності до роботи з обдарованими учнями. Перспективними напрямками роботи вважаємо розробку інструктивних матеріалів, що формуватимуть у педагогів уміння здійснювати інтеграцію знань з дисциплін одного циклу, інтеграцію профілюючих дисциплін і дисциплін інших циклів.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ващук О. В. Інтеграція та інтегративний підхід як основа формування готовності вчителя до роботи з обдарованими дітьми : сутність, шляхи реалізації / О. В. Ващук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2013. – Вип. 5 (71). – С. 103–109.

2. Ващук О. В. Когнітивний та процесуально-діяльнісний компоненти готовності вчителя до розвитку академічної обдарованості старшокласників : діагностика рівня сформованості / О. В. Ващук // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – Київ, 2013. – Вип. 76. – С. 238–245.

3. Ващук О. В. Теоретичні підходи до визначення структури готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. В. Ващук // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – Вип. 19 (29). – С. 176–180.

4. Ващук О. В. Вивчення потреб академічно обдарованих старшокласників та умов успішної реалізації їх обдарованості / О. В. Ващук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2013. – Вип. 1 (67). – С. 108–113.

5. Ващук О. В. Вивчення досвіду вчителів природничих дисциплін з розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. В. Ващук // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук.-метод. журнал. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – № 1 (27). – С. 161–169.

6. Ващук О. В. З досвіду роботи по формуванню креативного потенціалу академічно обдарованих старшокласників / О. В. Ващук // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – Київ, 2012. – Вип. 71. – С. 36–40.

7. Ващук О. Проблема готовності вчителів до розвитку креативних здібностей академічно обдарованих старшокласників / Олена Ващук // Вісник Прикарпатського університету. – 2012. – Вип. ХІІ. (Педагогіка). – С. 19–24.

8. Ващук О. В. Обґрунтування доцільності інтегративного підходу у процесі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. В. Ващук // Навчання і виховання обдарованої дитини : теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : ІОД, 2012. – Вип. 8. – С. 203–211.

9. Ващук О. В. Психолого-педагогічні передумови розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. В. Ващук // Вісник Черкаського університету. – 2012. – Вип. 201. Педагогічні науки. Ч. І. – С. 13–17.

10. Ващук О. В. Постановка проблеми міжпредметних зв'язків у методиці викладання хімії: історичні аспекти та сьогодення / О. В. Ващук // Вісник Черкаського університету. – 2011. – Вип. 201. – Ч. І. – С. 16–22.

11. Ващук Е. К проблеме академической одаренности: особенности проявления, развития и готовность учителя к работе с академически одаренными учащимися / Елена Ващук // Образование личности. – М., 2014. – № 1. – С. 82–88.

12. Ващук Е. Целесообразность формирования технологии подготовки учителей естественных дисциплин к развитию академической одаренности старшеклассников / Елена Ващук // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика и психология. – Тольятти, 2013. – № 1 (12). – С. 45 – 49.

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Ващук О. В. Структура готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників та критерії оцінювання рівня сформованості її компонентів / О. В. Ващук // Університетські студії : актуальні дослідження гуманітарних та суспільствознавчих наук : зб. наук. праць учасників міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Вид-во Національн. педаг. ун-ту імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 93–95.

14. Ващук О. В. Структура готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. В. Ващук // Ідентичність особистості і групи : психолого-педагогічні і соціокультурні аспекти : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – Прага: Vedecko vydavatelske centrum "Sociosfera – CZ", 2014. – С. 198–202.

15. Ващук О. В. Теоретичне обґрунтування моделі готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу / О. В. Ващук // Інноваційні технології навчання обдарованої молоді : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2012. – С. 255–265.

16. Ващук О. В. Науково-дослідницька компетенція як складова готовності вчителя до розвитку академічної обдарованості / О. В. Ващук // Дослідницький

компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти : ретроспектива і перспектива : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2013. – С.180–187.

17. Вашук О. В. Володіння методикою розвитку дослідницьких здібностей академічно обдарованих старшокласників як одна із складових готовності вчителя до роботи з обдарованими учнями / О. В. Вашук // Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2013. – С. 289–296.

18. Вашук О. В. Вивчення стану готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. В. Вашук // Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2012. – С.120–129.

19. Вашук О. В. Проблема готовності вчителів до розвитку креативних здібностей академічно обдарованих старшокласників / О. В. Вашук // Психолого-педагогічний супровід розвитку обдарованості особистості учня : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 59–66.

20. Вашук О. В. Вивчення досвіду діагностики та розвитку обдарованості в США та Німеччині / О. В. Вашук // Теоретико-методичні засади дослідження динаміки структури інтелектуальних властивостей особистості обдарованих підлітків: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.. – К., 2012. – С.74–85.

21. Вашук О. В. Особливості прояву академічної та інтелектуальної обдарованості підлітків / О. В. Вашук // Інтелектуальна, академічна та творча обдарованість : спільне і відмінне . – К., 2012. – С.131–140.

22. Вашук О. В. Міжпредметні зв'язки як засіб оптимізації профільної освіти / О. В. Вашук // Профільне навчання: проблеми, перспективи, шляхи реалізації : зб. матеріалів конф. – Черкаси, 2011. – С.121–124.

23. Вашук Елена. Развитие академической одаренности старшеклассников [Електронний ресурс] : Lambert Akademik Publishing. – 2013. – 187 с.

24. Вашук О.В. Академічна обдарованість старшокласників: сутність, структура, технології розвитку».- ...

25. Вашук О.В. «Вчителю про академічну обдарованість учнів»....

26. Вашук О.В. «Діагностика та супровід академічно обдарованого учня»

АНОТАЦІЯ

Вашук О.В. Формування готовності вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників на засадах інтегративного підходу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2014.

Дисертація присвячена проблемі підготовки вчителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості старшокласників. У роботі проаналізовано стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та практиці діяльності навчальних закладів, уточнено сутність базових понять дослідження; визначено зміст та розроблено структуру готовності вчителя до роботи з академічно обдарованими дітьми і критерії оцінки рівня їх готовності, модель підготовки учителів природничих дисциплін до розвитку академічної обдарованості. Ефективність авторської моделі перевірено експериментально. Доведено, що ефективність підготовки педагогів до розвитку академічної обдарованості старшокласників забезпечується інтеграцією формальної (мережа післядипломної освіти), неформальної (методичні структури різних рівнів, творчі групи) та інформальної (самоосвіта) форм освіти.

Ключові слова: обдарованість, академічна обдарованість, готовність, підготовка, формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості, інтегративний підхід, інтеграція, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта.

Ващук Е.В. Формирование готовности учителей естественных дисциплин к развитию академической одаренности старшеклассников на основе интегративного подхода. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2014.

Диссертационная работа посвящена экспериментальному исследованию актуальной проблемы подготовки учителей естественнонаучных дисциплин к развитию академической одаренности старшеклассников. В работе проанализировано состояние исследуемой проблемы в психолого-педагогической литературе и практике деятельности учебных заведений, уточнена сущность базовых понятий исследования; определено содержание и разработана структура готовности учителя к работе с академически одаренными детьми и критерии оценки уровня их готовности, модель подготовки учителей естественнонаучных дисциплин к развитию академической одаренности. Интегративный подход используется как основной в подготовке учителя (интегрируя психолого-педагогические, методические, специальные и общеобразовательные знания по проблеме одаренности), и как наиболее действенный подход при работе учителей естественных дисциплин с академически одаренными учащимися (вырабатывая умение интегрировать естественные и общеобразовательные дисциплины). Эффективность модели проверена экспериментально. Обосновано, что подготовка педагогов к развитию академической одаренности старшеклассников будет успешной при условии

интеграции формальной (сеть последипломного образования), неформальной (методические структуры разных уровней, творческие группы) и информальной (самообразование) форм образования. Все эти компоненты должны дополнять друг друга, создавая условия для непрерывного образования педагогов в течение жизни.

Разработан методически-информационный пакет для обеспечения самообразования и непрерывного образования учителей путем организации работы методических объединений, педагогических советов. Основу методического обеспечения процесса подготовки педагогов к развитию академической одаренности старшеклассников составляют инструктивно-методические материалы для обеспечения реализации интегрированного курса по выбору «Подготовка учителей естественнонаучных дисциплин к развитию академической одаренности старшеклассников» в сети ИППО.

Ключевые слова: одаренность, академическая одаренность, готовность, подготовка, формирование готовности учителей к развитию академической одаренности, интегративный подход, интеграция, формальное образование, неформальное образование, информальное образование.

O.Vaschuk. Forming Science teachers' readiness for the development of high grade students' giftedness on the basis of the integrative approach. – Manuscript.

The dissertation is for obtaining scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on the specialty 13.00.04. – Theory and methodology of the professional education. - Zhytomyr State University named after Ivan Franko. - Zhytomyr, 2014.

The dissertation is devoted to the problem of Science teachers' readiness for the development of high grade students' academic giftedness. In this dissertation the state of the investigated problem has been analyzed in psycho-pedagogical literature and in practical activity of teaching institutions, the essence of the basic investigated concept has been clarified; the contents and the structure of teachers' being ready for work with academically gifted students and criteria of assessment of their readiness level have been determined. The model of Science teachers' preparation for the development of academic giftedness has been worked out. The integrative approach is used as the basis in teachers' preparation (integrative psycho-pedagogical, methodological, special and secondary educational knowledge according to the problem of giftedness), pedagogical education which works on the problem of diagnostics and support of academically gifted personality were presented in the dissertation.

The basis of the methodological assurance of teachers' preparation for the development of students' academic giftedness are the instructive methodological materials for providing realization of the integrative course "Science teachers' preparation for the development of high grade students' academic giftedness" in the network.